

Тема. Культура Київської Русі наприкінці X ст. - у першій пол. XI ст..

Мета: формувати в учнів знання про розвиток культури Київської Русі: писемності, освіти, наукових знань, літератури, музичної творчості, скульптури та архітектури; розвивати критичне мислення в учнів при аналізі історичні факти на основі джерел інформації, оцінювати їх значення, робити певні висновки, а також давати стислу характеристику пам'яткам культури та визначати їхнє значення; формувати естетичні смаки учнів, виховання культури навчальної діяльності та почуття патріотизму і любові до культурної спадщини, потребу в збереженні культурних пам'яток минулого.

Завдання:

- охарактеризувати процес виникнення слов'янської писемності та розвиток української мови;
- описати видатні пам'ятки культури часів Київської Русі;
- удосконалити вміння аналізувати історичні факти й давати їм оцінку;
- подальший розвиток вмінь і навичок критичного опрацювання навчального матеріалу;
- розвинути інтерес до історії власного народу, його непростого минулого.
- заохотити до пошукової діяльності в різних її формах.

Основні поняття: «культура», «глаголиця», «кирилиця», «мозаїка», «фреска», «билини», «літопис», «берестя», «пергамент», «скоморохи».

Обладнання: підручник, мультимедійна презентація, картки з джерелами інформації, тестові завдання

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

ХІД УРОКУ:

- I. Організаційний момент (2 хв.)
- II. Мотивація навчальної діяльності (3 хв.)
- III. Актуалізація опорних знань учнів (5 хв.)
- IV. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу (25 хв.)
- V. Узагальнення та систематизація знань (5 хв.)
- VI. Підсумки уроку (3 хв.)
- VII. Домашнє завдання (2 хв.)

План вивчення нового матеріалу

1. Освіта, писемність та література. Усна народна творчість.
2. Музичне мистецтво.
3. Архітектура, скульптура і образотворче мистецтво.

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання, фіксація відсутніх. Організація уваги учнів.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слово вчителя.

Вам уже відомі основні віхи історичного розвитку однієї з наймогутніших держав Європи в період Середньовіччя — Київської Русі. Ми знаємо про діяльність перших князів, які стояли біля витоків формування держави, про роки її могутності і занепаду, нам також відомі культурні досягнення народів Європи в Середні віки з курсу всесвітньої історії.

А сьогодні на уроці ми дізнаємось про досягнення в галузі культури Київської Русі. У кінці уроку ви маєте відповісти на запитання:

Що зумовило високий рівень розвитку культури Київської Русі?

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Бесіда за питаннями:

1. Що ми розуміємо під поняттям «культура»?
2. Що таке матеріальна і духовна культура?
3. За яких історичних умов розвивалась культура Київської Русі?
4. Які галузі культури розквітли за часів раннього Середньовіччя у Візантії та країнах Західної Європи?

Демонстрація схеми

Довідка: Культúra (лат. Culture — «обробіток», «обробляти») — сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Духовна і матеріальна культура — це дві частини одного цілого. Вивчення однієї області практично неможливо без дослідження іншої.

Матеріальна культура — це сукупність засобів виробництва і матеріальних благ, що створюються людською працею на кожному етапі суспільного розвитку.

Духовна культура — це сукупність нематеріальних елементів культури: норми, моральність, цінності, ритуали, символи, знання, міфи, ідеї, звичаї, традиції, мову.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом всього уроку учні заповнюють таблицю

Галузь культури	Характерні риси
Архітектура	Будівельний матеріал — дерево, камінь, цегла. Десятинна церква, Золоті ворота, Софіївський собор.
Образотворче мистецтво	Монументальний живопис — мозаїка та фрески Релігійні та світські теми, іконопис, книжкової мініатюра. Оронта, зображення Ярослава Мудрого з сім'єю, сцени полювання.

3. Архітектура, скульптура і образотворче мистецтво.

Давньоруська мандрівка. Учні продовжують заповнювати таблицю.

Вивчення питання про розвиток архітектури, скульптури та образотворчого мистецтва Київської Русі проходить у вигляді заочної мандрівки територією держави. На кожному етапі мандрівки учні будуть знайомитися з певними пам'ятками архітектури або образотворчого мистецтва. Для кращого ознайомлення з пам'яткою дітям будуть запропоновані джерела інформації та завдання до них. Учитель виконуватиме роль екскурсовода.

Зупинка 1. Давньоруське місто

Зупинка 2. Десятинна церква.

Зупинка 3. Софійський собор.

Зупинка 4. Золоті ворота.

Зупинка № 1. Давньоруське місто.

На попередніх уроках ми вже з вами знайомилися із зовнішнім виглядом міста Києва за часів Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Зараз перед вами дві ілюстрації, на яких зображено давньоруські міста. Розгляньте їх і подумайте, який вигляд мало давньоруське місто і чому.

Слово вчителя.

Давній Київ був розташований на мальовничих схилах берега Дніпра, нижче гирла Десни. У ті часи він займав лише четверть старого міста. Навколо нього, особливо з півночі, розкинулися великі ліси, багаті на звірину, ягоди, гриби, дикий мед. На південь, у зоні лісостепу, ліси чергувалися з широкими просторами родючої землі, де було добре вирощувати хліб. Таке виняткове місце не могло не стати великим центром навколишніх земель. На цих пагорбах наприкінці V ст. з'явилося славетне місто.

Особливої опіки Київ зазнав за часів правління Ярослава Мудрого. Князь зробив місто «суперником Константинополя і преславною окрасою східної церкви».

Зайдемо в міські ворота і переконаємося в цьому.

Робота із планом та схемами забудови древнього Києва

Слово вчителя.

Як бачите, місто ділилося на кілька частин. Однією з них є Старий Город (місто Володимира) на Старокиївській горі, де, за переказом, оселився князь Кий. Тепер, за часів Ярослава, на місці, де відбувся останній бій із печенігами, виник Новий, або Великий Город (місто Ярослава). Внизу розташований Поділ, де мешкають ремісники і торговці. У моменти крайньої небезпеки населення з Подолу шукало захисту на захищеній Горі або у Великому Городі.

Давайте зійдемо на Старокиївську гору і поглянемо на першу кам'яну споруду Києва - Десятинну церкву.

Бесіда

- На честь якої події збудовано Десятинну церкву?
- Хто її заклав?
- Чому вона отримала таку назву?
- Як ще називали цю церкву?

Робота з ілюстраціями

Це хрестокупольний храм. Стіни зведені з каменю й цегли - плінфи. Внутрішній простір перекритий склепінням у формі хреста, над яким підноситься 25 бань. В оздобленні церкви використано багато мармуру, тому ми називаємо її мармуровою. Ця церква збудована Володимиром Великим на візантійський зразок.

Але тепер у місті є багато будівель, що мають наші, національні ознаки. Однією з них є знаменитий Софіївський собор.

Робота з ілюстраціями

Бесіда

- Пригадайте, на честь якої події відбулося будівництво Софійського собору в Києві?
- Коли відбулася ця подія?
- Чому храм отримав таке ім'я?

Слово вчителя.

Князь Ярослав 1037 року заклав Софіївський собор - найбільшу споруду нашого міста, в честь перемоги над печенігами. Це є головний храм Київської Русі, де проводив богослужіння. Собор завершується 13 куполами.

Заходимо до собору, і одразу ж побачите Божу Матір Оранту, яка в молитві здійснює руки догори. Її зобразили на ясному золотому тлі. Її вбрання - золоте і блакитне. Ці кольори - символи нашої Русі. Фігуру Оранти викладена **мозаїкою** - кольоровими шматочками спеціального скла - **смальти**. Смальту робили київські умільці. У мозаїках Софії смальта має 168 відтінків і прикрашає 640 м площі.

Оскільки православна церква заборонила розташовувати у храмах статуї святих, скульптура не розвивалась.

Також стіни прикрашають **фрески (фресковий живопис прийшов на Русь із Візантії)** - розписом по сирійській штукатурці. Їхня площа сягає 300 метрів. Є зображення князя Ярослава Мудрого з дружиною, синами й дочками. На стінах, біля сходів, що ведуть на хори, сцени полювання, давньоруських **музикантів-скоморохів**. (Скоморохи вперше згадані в літописах Київської Русі 1068 р.)

Князь Ярослав Мудрий створив і зберігає в Софії Київській свою бібліотеку - понад 500 книжок. Книгу високо цінували на Русі. Її вважали поведирем у житті. «Окраса для вояка - зброя, для корабля - вітрила, а для праведника - читання книг», - писав літописець. При Ярославі Мудрому – при Софіївському монастирі - Київська школа (вивчали риторику, філософію, граматику, географію, іноземні мови, богослов'я)

Сьогодні Софія Київська - дорогоцінна пам'ятка не тільки для України, а й для всього світу. Неодноразово вороги руйнували нашу святиню, тому собор декілька разів реконструювався. Сьогодні він лише частково зберіг свій первісний вигляд. Софію взяла під охорону найвпливовіша міжнародна організація у справах культури - ЮНЕСКО. Тому цей собор - пам'ятка світового значення.

Зупинка №3. Золоті ворота.

Бесіда

- 1) Поміркуйте, звідки ворота дістали свою назву?
- 2) Про що вони могли б нам розповісти?

Слово вчителя. Запис головних подій і понять в зошит.

Споруджені в **1037 р.** за правління Ярослава Мудрого як головний в'їзд до Києва; поєднували в собі функції оборонної споруди та парадної міської брами; являли собою прямокутну вежу, до якої з обох боків прилягали земляні вали; висота проїжджої частини воріт сягала 12 метрів; ширина проїжджої частини — 6,4 метри; ворота увінчував купол **Благовіщенської церкви, укритий золотом.**

До 1500-літнього ювілею Києва, що святкувався 1982 р., Золоті ворота були відновлені.

Ось і закінчилась наша мандрівка вулицями стародавнього Києва - столицею Київської Русі. Розбудоване за часів Володимира Великого і Ярослава Мудрого, це місто стало живим свідком нашої історії. Славетне місто, яке неможливо не любити.

V.УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

Виконання тестових завдань. (Додаток)

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ

Вибіркова перевірка виконання завдань, аналіз типових помилок.

Використання методу « Мікрофон» з проблемного питання. Що зумовило високий рівень розвитку культури Київської Русі?

Підсумки відповідей: розвитком феодальних відносин, становленням давньоруської державності, відокремлення ремесла від сільського господарства, виникненням міст, поживавленням торгівлі, розширенням міжнародних зв'язків, запровадженням християнства, вплив Візантії.

Оцінювання.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- 1.Опрацювати параграф 9 підручника.
2. Підготуватися до уроку узагальнення знань з теми (повторити параграфи 6-8)
3. Скласти 12 тестових завдань з теми.